

Любов Петухова,
декан факультету дошкільної та
початкової освіти, доктор педагогічних
наук, професор Херсонського державного
університету, заслужений працівник
освіти України

СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Реалізація сучасної освітньої парадигми значною мірою залежить від учителя початкової школи, якому мають бути притаманні духовність і висока моральність, інтелігентність, професійна компетентність, творче мислення. В умовах входження України до Європейського освітнього простору важливо враховувати традиції та пріоритети вітчизняної політики в галузі освіти. Раціональне поєднання напрацювань минулого та сучасного в національній освіті, аналіз та реалізація кращих європейських освітніх досягнень допоможе побудувати ефективну модель навчально-виховного процесу.

Рішення про створення у Херсонському педагогічному інституті нового факультету зі спеціальності «Вчитель початкових класів» було прийнято Міністерством освіти Української РСР 26 березня 1977 року. Відтоді цей день вважається днем народження факультету. Тоді пріоритетною була підготовка вчителів з вищою освітою.

У 1978 р. на I курс стаціонару вступили 100 студентів, наступного року – 125, а через два роки відкрито й заочне відділення. У зв'язку з розширенням мережі дитячих закладів у Херсонській області та відсутністю висококваліфікованих кадрів дошкільної освіти 2004 року було ліцензовано спеціальність «Дошкільне виховання».

Започаткуванню цього напрямку підготовки сприяли контакти з німецьким навчальним закладом (м. Кассель) Фребельсемінаром, де одним із найважливіших аспектів виховання є концепція соціалізації особистості.

Сьогодні факультет щорічно приймає понад 90 студентів денної та 80 студентів заочної форм навчання. Студентський склад – різноплановий: випускники шкіл, педколеджів, інших навчальних закладів, учителі шкіл та дошкільних закладів, а також ті, хто на базі іншої вищої освіти бажає отримати фах педагога початкової школи або вихователя дошкільних установ. Головне, що об'єднує всіх, – бажання навчатися, аби в майбутньому присвятити себе роботі з дітьми.

Викладачі – душа педагогічного факультету, науково-методичне ядро колективу однодумців, покликаних навчати першого вчителя та вихователя.

Навчально-виховний процес забезпечується трьома факультетськими кафедрами: педагогіки дошкільної та початкової освіти, філології, природничо-математичних дисциплін та логопедії.

На факультетських кафедрах працюють 4 доктори і 29 кандидатів наук. Ми пишаємось, що за останні п'ять років 14 викладачів захистили дисертації, серед яких більшість – випускники нашого факультету.

У 1996–1997 навчальному році на факультеті початкової освіти нашого університету була відкрита спеціальність «Початкове навчання. ПМСО. Англійська мова і література», що викликано підвищенням інтересу до вивчення іноземних мов з раннього віку. Для цього існувало серйозне психологічне обґрунтування.

З 1997–1998 навчального року розпочалася підготовка студентів зі спеціальності «Початкове навчання. Дефектологія. Логопедія». Обстеження дітей області засвідчило, що понад 50% учнів початкової школи мають логопедичні порушення, і тільки 10% спеціалістів мають дефектологічну освіту. З 1998 року започатковано підготовку студентів зі спеціальності «Початкове навчання. ПМСО. Українська мова і література». З 2003 року здійснено набір на спеціальності «Початкове навчання. Спеціалізація: основи інформатики» і «Початкове навчання. Спеціалізація: українознавство». Ця спеціалізація набуває особливої значущості в Херсонському регіоні, адже область межує з окупованим Кримом. А формування патріотичних почуттів, розуміння традицій, надбань та історії українського народу є важливим для становлення особистості.

Враховуючи важливість підготовки фахівця зі знаннями психологічних особливостей учня, у 2012 році була розпочата підготовка фахівців зі спеціалізації «Дитяча психологія», а за напрямом підготовки «Дошкільна освіта» з 2016 року готуємо музичних керівників дошкільних установ.

Розуміючи, що компетентніший підхід – доцільна мета функціонування системи професійної освіти, ми останнім часом змістили акценти щодо підготовки вчителя та вихователя. Головне завдання факультету, який готує викладача початкових класів і вихователя, – формування суб'єкта фахової діяльності, здатного бачити й творчо вирішувати проблеми педагогічного процесу, передбачати наслідки і відповідати за свої дії.

В основі діяльності факультету – принципи гуманної педагогіки: пізнання студентами себе як людини; збіг студентських інтересів із загальнолюдськими цінностями; неприпустимість використання в педагогічному процесі засобів, здатних спровокувати наших вихованців на антисоціальні вияви; надання їм необхідного простору для найповнішого вияву індивідуальності; визначення чеснот особистості, яка формується, її освіти й розвитку залежно від якості педагогічного процесу.

В центрі уваги – також врахування потреб загальноосвітньої школи, яка диктує замовлення на педагога, здатного проектувати власну педагогічну діяльність залежно від типу освітнього закладу і використовувати предмет,

який викладає, засобом розвитку учнів. Відтак оновлюється зміст навчальних планів. Вони складаються з двох частин: нормативної, куди входять гуманітарні та соціально-економічні дисципліни; фундаментальні, професійно-орієнтовані та варіативні, що містять цикл самостійного вибору студентів.

Тож маємо тепер спецкурси: «Здоров'язбережувальна спрямованість освітнього процесу в початковій школі», «Формування вмінь розв'язувати математичні задачі в початкових класах», «Граматичний практикум англійської мови», «Моніторинг успішності молодших школярів засобами комп'ютерних технологій» тощо. Поглибленню світоглядної підготовки майбутніх спеціалістів сприяють культурознавчі курси. Традиційними стали презентації спецкурсів, які вихованці можуть обирати за особистим бажанням, виходячи з фахової орієнтації. Такий підхід — неабиякий стимул як для викладачів, так і студентів.

Серед провідних напрямів роботи на факультеті є науково-методична, покликана забезпечити належний рівень підготовки майбутніх фахівців початкової та дошкільної освіти. Керує цією діяльністю спеціально створена науково-методична комісія факультету. До неї входять досвідчені та добре обізнані у своїй справі спеціалісти.

Гідному рівню науково-методичного забезпечення навчального процесу сприяє щорічне оновлення змісту навчально-методичної документації, враховуючи прогресивні зміни в галузі освіти; придбання сучасної україномовної навчальної літератури; розробка та укладання викладачами факультету актуальних спецсемінарів та спецкурсів, методичних рекомендацій та вказівок щодо успішного оволодіння загальноосвітніми та спеціалізованими курсами, а також втілення в навчальний процес інноваційних методів і засобів навчання, його комп'ютеризація тощо.

Навчальний процес реалізується завдяки моделі трисуб'єктної дидактики, де третім суб'єктом є інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище.

У 2002 році створено постійнодіючий сайт факультету. Тут представлено інформацію про історію факультету, спеціальності та спеціалізації, про кадровий потенціал кафедр, міжнародні зв'язки вишу, про науково-практичні конференції, семінари, кращих студентів. На сайт-сторінках кафедр розміщено навчально-методичні матеріали з дисциплін, що викладаються; інформацію про наукову, виховну роботу зі студентами, організацію різних видів навчальних практик тощо.

Провідні викладачі факультету активно використовують авторські розробки (Web-мультимедіа продукти), презентаційні матеріали. Сучасність змінює сценарії використання ІКТ в навчальному процесі. Продуктивні й, на наш погляд, ефективні варіанти активної співпраці студентів та викладачів в процесі підготовки та реалізації освітнього процесу.

Системним фактором щодо реалізації інформаційно-комунікаційного середовища (ІКПС) є використання спеціальних мереж в організаційній та виховній роботі, а також електронне тестування студентів «Feedback», що дає змогу визначити зворотний зв'язок, оцінити студентові діяльність викладача.

Особлива увага науково-методичної комісії — до координації та вдосконалення роботи з молодим інтелектуальним потенціалом факультету. Дослідження талановитої молоді реалізуються в творчих роботах. Кращі з них рекомендуються до участі в конкурсах студентських робіт, де неодноразово одержували призові місця та відзнаки. Так, О. Амбросова у 2012 р. та І. Манушина у 2013 р. посіли III призове місце зі спеціальності «Початкова освіта», Т. Макаренко у 2015 р. II місце зі спеціальності «Дошкільна освіта», Н. Тищенко у 2012 р. та Ю. Жигуліна у 2013 р. одержала диплом III ступеня зі спеціальності «Корекційна освіта».

Плідною виявилася участь наших студентів у Всеукраїнському конкурсі наукових робіт. Так, дослідження І. Романової зі спеціальності «Дошкільна освіта» та Т. Писарчук зі спеціальності «Початкова освіта» здобули III місце.

Творчий потенціал професорсько-викладацького складу факультету постійно зростає. Про це свідчать наукометричні показники у науковій базі Google Scholar, свідоцтва про реєстрацію авторських прав на науково-методичні розробки та програми, стажування за кордоном (у Білорусі, Польщі, Німеччині, Австрії). Серед наших досягнень — 5 монографій, 3 посібники з грифом МОН, 8 свідоцтв інтелектуальної власності — це програмні продукти, комп'ютерні програми тощо).

Звичними стали у нас науково-практичні конференції та семінари різного рівня, серед яких: міжнародна науково-практична конференція «Інтеграція сучасних освітніх систем Європи та світу в контексті впровадження педагогічних ідей Ф. Фребеля» (2012 р.), міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти» (2014 р.), міжнародна науково-практична конференція «Сучасна початкова освіта: традиції, інновації та перспективи» (2015 р.), міжнародний науково-практичний семінар «Інтеграція сучасних освітніх систем Європи та світу в контексті впровадження педагогічних ідей Ф. Фребеля» (2016 р.)

Факультет опікується також проблемою набуття вихованцями практичного досвіду. Моніторимо фахову майстерність студентів-випускників. В аудиторії студенти показують фрагменти уроків досвідченим учителям-практикам, викладачам університету, керівникам навчальних закладів (роботодавцям). Цей інноваційний захід допомагає створювати контакт органів освіти й вишу під час призначень наших випускників на роботу. Реагуючи на запит батьків дітей з відхиленнями у розвитку, вихователів ДНЗ, вчителів початкових класів, створили благодійний центр корекції та розвитку дитини. Тут діагностується стан психічного та мовленнєвого розвитку дітей. Центр — база, де студенти проводять наукові дослідження.

Факультет дошкільної та початкової освіти бере активу участь у міжнародних проектах і програмах. Підписано угоди про співпрацю в галузі дошкільної та початкової освіти з Фребельсемінаром (м. Кассель, Німеччина), Вищою педагогічною академією ім. Яна Длугоша (м. Ченстохово, Польща), Поморською академією (м. Слупськ, Польща).

Завдяки великій мотивації були реалізовані можливості участі в програмі «Подвійний диплом». Упродовж останніх чотирьох років створено інтегрований навчальний план зі спеціальності «Початкова освіта». Тепер пишаємось, що в 2017 році перші бакалаври отримують дипломи європейського зразка.

Педагогічний ВНЗ – своєрідний стартовий майданчик, з котрого наші вихованці вирушають у велике життя.

Впродовж чотирьох десятиліть кількома поколіннями студентів та викладачів створено традиції, збереження й збагачення яких важливе саме сьогодні – з огляду на вкрай несприятливі соціально-економічні реалії в країні.

Зусиллями студентів і викладачів створено музей історії факультету, його численні експонати свідчать про події минулого та сьогодення, успіхи й досягнення всього колективу в науково-виховній, культурно-масовій роботі. Нинішнє покоління студентів продовжує добрі старі традиції, наповнюючи їх новим змістом.

Враховуючи сучасні вимоги до освітян, факультет зміцнює й модернізує матеріальну базу. Надійний помічник наших студентів – факультетська профільна бібліотека, де майбутні вчителі знайомляться з найновішими педагогічними виданнями. Маємо також доступ до мережі Інтернет, повсякчасно використовуємо інформаційні технології.

З перших років заснування факультету почали розширювати й зміцнювати зв'язки зі школами й органами народної освіти. Нині факультет повністю сформувався, наші випускники працюють майже у всіх регіонах України.

За 40 років підготовлено тисячі спеціалістів, серед яких – заслужені вчителі України, відмінники народної освіти, вчителі-методисти,

вчителі вищої категорії, науковці. Наші вихованці працюють у школах та дошкільних закладах, обіймають керівні посади в установах освіти, займаються науково-методичною діяльністю.